

Ιστορικό πλαίσιο συγγραφής του Λεβιάθαν

Κατά τη διάρκεια της μακράς ζωής του (πέθανε στην πρωτοφανή –για τα δεδομένα της εποχής– ηλικία των 91 ετών) ο Hobbes βίωσε μία από τις πιο πολυτάραχες και σημαντικές περιόδους στην ιστορία του βασιλείου της Αγγλίας.

Το βασικότερο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου ήταν οι εμφυλιοπολεμικές συρράξεις στο εσωτερικό της χώρας και οι συνεχείς πολιτικές ανακατατάξεις που προέκυπταν ως αποτέλεσμα τους. Οι ρίζες του εμφυλιοπολεμικού κλίματος της εποχής μπορούν να εντοπιστούν ήδη στο 1534, χρονιά κατά την οποία ο Ερρίκος ο 8^{ος} ήρθε σε οριστική ρήξη με τη ρωμαιοκαθολική εκκλησία. Επί έναν αιώνα σχεδόν (από το 1534 έως το 1625 όταν στο θρόνο ανήλθε ο Κάρολος ο 1^{ος}), οι άγγλοι βασιλείς και βασίλισσες επιχειρούσαν είτε να αποκαταστήσουν τον ρωμαιοκαθολικισμό είτε να εδραιώσουν και ενδυναμώσουν την αγγλικανική εκκλησία.

Φυσικά, οι εναλλασσόμενες απόπειρες αποκατάστασης του ρωμαιοκαθολικισμού και επιβολής του αγγλικανισμού είχαν τις αντίστοιχες συνέπειες τόσο σε επίπεδο εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής.

Το εμφυλιοπολεμικό κλίμα στο εσωτερικό της Αγγλίας έφτασε στο αποκορύφωμά του κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Καρόλου του 1^{ου}. Ο γάμος του με τη ρωμαιοκαθολική πριγκίπισσα Εριέττα Μαρία της Γαλλίας, αδελφή του βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκου 13^{ου} προκάλεσε εξαρχής τη δυσaréσκεια του κοινοβουλίου και το φόβο ότι, υπό την επιρροή της Καθολικής συζύγου του, ο Κάρολος θα ευνοούσε το Ρωμαιοκαθολικό δόγμα εις βάρος της Αγγλικανικής Εκκλησίας.

Το θέμα, φυσικά, δεν ήταν αμιγώς θρησκευτικό. Ανέκαθεν οι γάμοι των βασιλέων και της αριστοκρατίας αποτελούσαν το σημαντικότερο ίσως εργαλείο χάραξης πολιτικής και υπαγόρευαν τις ανάλογες στρατηγικές και τακτικές. Στο πλαίσιο αυτό, η εξωτερική πολιτική (και δη οι πολεμικές συρράξεις) που επέλεγε να διεξάγει ο Κάρολος συνάντησαν τη σθεναρή αντίδραση του κοινοβουλίου. Ως μέσο πίεσης, τα μέλη του αποφάσισαν την υποχρηματοδότηση των πολεμικών επιχειρήσεων του βασιλιά και την άρνηση επιβολής νέων φόρων. Όμως, παρά την απόφασή τους, ο Κάρολος ο 1^{ος} συνέχισε να εισπράττει φόρους που δεν είχαν εγκριθεί ή/και ψηφιστεί από το κοινοβούλιο.

Η σύγκρουση του βασιλιά με το κοινοβούλιο κορυφώθηκε τον Ιανουάριο του 1629, οπότε και το διέλυσε οριστικά, έκανε ειρήνη με την Γαλλία και την Ισπανία και κυβέρνησε αυταρχικά ως απόλυτος άρχοντας τα επόμενα 11 χρόνια. Κατά το διάστημα αυτό και προκειμένου να έχει επαρκείς οικονομικούς πόρους, ο βασιλιάς επανέφερε σε ισχύ φόρους που είχαν καταργηθεί, φτάνοντας στο σημείο να επανενεργοποιήσει ακόμα και νόμο του 1279!

Σε ό,τι αφορά στο θρησκευτικό ζήτημα, ο Κάρολος επιθυμούσε να απομακρύνει την Αγγλικανική εκκλησία από τον Καλβινισμό προς μια περισσότερο παραδοσιακή και τελετουργική κατεύθυνση, γεγονός που ενίσχυσε την εχθρότητα των Πουριτανών. Η προσπάθειά του να εφαρμόσει την θρησκευτική του πολιτική στην Σκωτία οδήγησε στην «ανταρσία» της γενικής συνέλευσης της Εκκλησίας της Σκωτίας και συνεπακόλουθα στον Α΄ Επισκοπικό Πόλεμο, κατά τον οποίο ο Κάρολος

πέτυχε να επιβάλει τις απόψεις του. Τον Απρίλιο του 1640 συγκάλεσε ξανά το κοινοβούλιο, ζητώντας του να του εξασφαλίσει χρήματα προκειμένου να αντιμετωπίσει τους Σκωτσέζους. Αμέσως όμως ήρθε σε σύγκρουση μαζί του, αφού του ζητήθηκαν εξηγήσεις για την 11χρονη τυραννία του. Σε έναν μήνα διέλυσε ξανά το κοινοβούλιο. Η περίοδος Απρίλιος – Μάιος του 1640 ήταν η πιο σύντομη κοινοβουλευτική περίοδος στην ιστορία της Αγγλίας, το λεγόμενο «Βραχύ Κοινοβούλιο».

Ο Κάρολος ηττήθηκε στον Β΄ επισκοπικό πόλεμο (1640), οπότε αναγκάστηκε να εγκαταστήσει το «Μακρύ Κοινοβούλιο» και να υποχωρήσει μερικώς, όπως π.χ. στο να συμφωνήσει στην κατάργηση των βασανιστηρίων. Οι κοινοβουλευτικοί απαίτησαν πλήρη παραχώρηση ελευθεριών σε αντάλλαγμα για την παραχώρηση από αυτούς οικονομικής βοήθειας, κάτι που οδήγησε σε οριστική σύγκρουση μαζί τους. Απέρριψε τις προτάσεις της Μεγάλης Διαμαρτυρίας της Βουλής των Κοινοτήτων, συλλαμβάνοντας 5 κοινοβουλευτικούς (1641). Τότε άρχισε να διαφαίνεται και η σημαντική προσωπικότητα του Όλιβερ Κρόμγουελ, που ήταν ακόμα άσημος και γλύτωσε την σύλληψη.

Ο Αγγλικός Εμφύλιος Πόλεμος ξέσπασε το 1642. Ο Κάρολος προσπαθούσε να συγκεντρώσει πολυάριθμο στρατό, προκειμένου να καταπολεμήσει τους δυσαρεστημένους αντιπάλους του. Ο Κρόμγουελ με την σειρά του ζήτησε την άδεια από το κοινοβούλιο να στρατολογήσει άνδρες στην υπηρεσία του, καταφέροντας με το ξέσπασμα του εμφυλίου να έχει έναν ισχυρά οργανωμένο στρατό.

Δημιούργησε και σώμα ιππέων, τους *Σιδερόπλευρους*, το οποίο διακρίθηκε στην πρώτη μάχη εναντίον του στρατού του βασιλιά, στη μάχη του Έτζχιλ στις 23 Οκτωβρίου 1642. Αργότερα ανέλαβε την ηγεσία της επανάστασης προσωπικά ο ίδιος, οδηγώντας τους κοινοβουλευτικούς στην πρώτη μεγάλη νίκη ενάντια στον αυταρχικό βασιλιά. Ο Κρόμγουελ ως θρησκόληπτος πουριτανός απέδωσε την μεγάλη νίκη του στην βοήθεια του Θεού. Ο Κάρολος ηττήθηκε οριστικά στην μάχη του Νάσμπυ (1645), και οι ήττες του συνεχίστηκαν ασταμάτητα ως το 1646, οπότε δραπέτευσε στην Σκωτία.

Ο Κρόμγουελ, αν και κατά βάθος δεν ήθελε την κατάργηση της βασιλείας, εξοργίστηκε με την απόφαση του Καρόλου να διαλύσει τον Αγγλικό στρατό, προσλαμβάνοντας Σκωτσέζους μισθοφόρους. Η μερίδα των ριζοσπαστικών ήθελε οριστική κατάργηση της βασιλείας, αλλά ο Κρόμγουελ προσπάθησε μέχρι την τελευταία στιγμή να έρθει σε συνεννόηση με τον βασιλιά. Οι βασιλικοί υπό τον Κάρολο και τους Σκωτσέζους βάδισαν κατά του Κρόμγουελ, κάτι που ξεκίνησε το δεύτερο Αγγλικό εμφύλιο πόλεμο, που τελείωσε με την οριστική συντριβή του βασιλιά Καρόλου του 1^{ου} και τον αποκεφαλισμό του στις 30 Ιανουαρίου 1649 που σήμανε και την προσωρινή κατάργηση της βασιλείας στην Αγγλία.

Με την κατάργηση της βασιλείας και την εκκαθάριση του κοινοβουλίου από τους φιλοβασιλικούς εγκαθιδρύθηκε η δημοκρατία της Κοινοπολιτείας Αγγλίας, Σκωτίας και Ιρλανδίας, με μία μόνο Βουλή και κεντρικό διοικητικό όργανο το Συμβούλιο του Κράτους με πρόεδρο τον Όλιβερ Κρόμγουελ. Τα τρία πρώτα χρόνια της θητείας του ως αρχηγού της νεοσύστατης δημοκρατίας ο

Κρόμγουελ ασχολήθηκε κυρίως με την καταστολή εξεγέρσεων στη ρωμαιοκαθολική Ιρλανδία και στη φιλοβασιλική Σκωτία, τις οποίες έπνιξε στο αίμα, ειδικά στην Ιρλανδία.

Έχοντας πλέον εξασφαλίσει την ειρήνη στην Κοινοπολιτεία ο Κρόμγουελ έβαλε στόχο του την εξισορρόπηση των πολιτικών δυνάμεων και προώθησε για ψήφιση στο Κοινοβούλιο τον «Νόμο της Λήθης», δηλαδή την αμνηστία. Ωστόσο ο στρατός, ο οποίος στην πλειονότητά του αποτελούνταν από φανατικούς πουριτανούς, απαίτησε τη διάλυση του διεφθαρμένου Κοινοβουλίου.

Ο Κρόμγουελ ενέδωσε στις πιέσεις και στις 20 Απριλίου του 1653 κατήργησε το Κοινοβούλιο και στη θέση του συγκρότησε επιτροπή η οποία «θα κυβερνούσε με τον φόβο του Θεού». Η επιτροπή αυτή, που έμεινε στην ιστορία ως «Συνάθροιση των Αγίων», δεν κατόρθωσε να λειτουργήσει ικανοποιητικά ως διοικητικό και νομοθετικό όργανο, και τον Δεκέμβριο του 1653 πρότεινε να αναλάβει ο Κρόμγουελ την αρχηγία του κράτους. Έτσι ο Κρόμγουελ εξελέγη από τη «Συνάθροιση των Αγίων» με τον τίτλο του Λόρδου Προστάτη και συμβουλευτικό όργανο ένα νέο κοινοβούλιο.

Προτού ακόμη συγκροτηθεί και συνέλθει το νέο κοινοβούλιο ο Κρόμγουελ εξέδωσε περισσότερα από 80 διατάγματα με τα οποία προσπάθησε να ρυθμίσει τα θέματα της θρησκείας, της δικαιοσύνης και της παιδείας. Πρόσφερε αρκετά περιθώρια ανεξιθρησκείας, μερίμνησε για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και προχώρησε στην αναμόρφωση του ποινικού κώδικα.

Στην εξωτερική πολιτική ο Κρόμγουελ έθεσε πάνω απ' όλα το συμφέρον της Βρετανίας, όπως απέδειξε η εκστρατεία (1654) εναντίον της πουριτανικής, άρα προσφιλούς, Ολλανδίας, η οποία ωστόσο με τη ναυτική της ισχύ απειλούσε τη βρετανική θαλασσοκρατορία, καθώς και η συμμαχία με τη ρωμαιοκαθολική Γαλλία εναντίον της Ισπανίας από την οποία η Βρετανία απέσπασε την Τζαμάικα (1655).

Μετά από απέλπιδες προσπάθειες να συντονιστεί με το απείθαρχο Νέο Κοινοβούλιο ο Κρόμγουελ το διέλυσε (Ιανουάριος 1655) και μετά από μερικούς μήνες συγκάλεσε άλλο. Αλλά και σε αυτό οι ακραιφνείς δημοκρατικοί δημιούργησαν πολλές δυσκολίες στον Λόρδο Προστάτη, ο οποίος διακήρυξε ότι κυβερνούσε τη χώρα επειδή ήταν θέλημα Θεού. Έτσι το διέλυσε και αυτό (Φεβρουάριος 1658) και τους υπόλοιπους μήνες της ζωής του κυβέρνησε ως απόλυτος άρχων.

Ο Κρόμγουελ πέθανε από ελονοσία στις 3 Σεπτεμβρίου 1658 και ενταφιάστηκε με τιμές στο Αβαείο του Γουεστμίνστερ. Η πολιτική κρίση που ακολούθησε το θάνατό του το 1658 κατέληξε στην παλινόρθωση της μοναρχίας και ο εξόριστος διάδοχος, Κάρολος ο 2^{ος}, προσκλήθηκε να επιστρέψει στη Βρετανία. Στις 29 Μαΐου 1660, στα 30α του γενέθλια, έγινε δεκτός στο Λονδίνο με δημόσια επευφημία.

Κατά το διάστημα από την ενθρόνιση έως το θάνατό του το 1685, το βασίλειο της Αγγλίας πέρασε σε περίοδο πολιτικής ομαλότητας και σχετικής θρησκευτικής ανεκτικότητας, με δεσπόζουσα τη γενική ανακούφιση μετά από πάνω από μια δεκαετία διακυβέρνησης από τον Όλιβερ Κρόμγουελ και τους Πουριτανούς.